

MỘT SỐ PHƯƠNG PHÁP GIẢI PHƯƠNG TRÌNH ĐẠI SỐ Ở BẬC PHỔ THÔNG

Trần Quang Thuận

Aspvietnam_netuk@yahoo.com

Khoa Toán-ĐHSPHN

091.5657.952

091.5657.952

A-Cần biết!

1.Nếu hàm $f(x)$ luôn đồng biến hoặc luôn nghịch biến thì:

a.Phương trình $f(x) = m$ có không quá một nghiệm!

b.Phương trình $f(x_1) = f(x_2) \Leftrightarrow x_1 = x_2$.

2.Nếu $\begin{cases} f(x) \leq a \\ g(x) \geq a \end{cases} \quad \forall x$ thì $f(x) = g(x) \Leftrightarrow \begin{cases} f(x) = a \\ g(x) = a \end{cases}$

3.Nếu $f(x)$ là hàm lồi(lõm) thì đồ thị cắt đường thẳng $y=\alpha.x + \beta$ không quá hai điểm.

B-Các ví dụ:

1.Dạng $a^x + b^x = c^x$.

VD1: Giải phương trình: $\left(\frac{1}{\sqrt{3}}\right)^x + \left(\frac{1}{2}\right)^x = \left(\frac{1}{\sqrt{5}}\right)^x \quad (1.1)$

Giải

TXĐ:R

Đặt $x = -2u$.

Phương trình đã cho trở thành: $3^u + 4^u = 5^u \quad (1.2)$

Dễ dàng nhận thấy $u=2$ là một nghiệm của phương trình (1.2).

Ta sẽ chứng minh $u=2$ là nghiệm duy nhất của phương trình (1.2).

Thật vậy, phương trình (1.2) tương đương với ptr:

$$\left(\frac{3}{5}\right)^u + \left(\frac{4}{5}\right)^u = 1$$

VT là tổng hai hàm mũ nghịch biến nên nghịch biến, VP là đường thẳng $y=1$. Vì vậy chúng chỉ cắt nhau tại đúng một điểm $u=2 \Rightarrow x = -4$.

VD2: $(4 + \sqrt{15})^x + (5 - \sqrt{21})^x = (6 + \sqrt{35})^x \quad (2.1)$

Học mà không suy nghĩ thì vô ích. Suy nghĩ mà không học là nguy hiểm.

Ta có:

$$4 + \sqrt{15} = \frac{1}{2} \cdot (\sqrt{5} + \sqrt{3})^2.$$

$$5 - \sqrt{21} = \frac{1}{2} \cdot (\sqrt{7} - \sqrt{3})^2$$

$$6 + \sqrt{35} = \frac{1}{2} \cdot (\sqrt{7} + \sqrt{5})^2$$

$$(2.1) \Leftrightarrow \frac{(\sqrt{5} + \sqrt{3})^{2x}}{2^x} + \frac{(\sqrt{7} - \sqrt{3})^{2x}}{2^x} = \frac{(\sqrt{7} + \sqrt{5})^{2x}}{2^x}$$

$$\Rightarrow (\sqrt{5} + \sqrt{3})^{2x} + (\sqrt{7} - \sqrt{3})^{2x} = (\sqrt{7} + \sqrt{5})^{2x}$$

Đặt $u = 2x$ và nhận thấy $u=1$ là nghiệm, chứng minh sự duy nhất của nghiệm tương tự như ví dụ 1!!!!

$$\text{VD3: } (3 + \sqrt{5})^x + (3 - \sqrt{5})^x = 4^x \quad (3.1)$$

Nhận xét: $(3 + \sqrt{5}) > 4$ và $(3 - \sqrt{5}) < 4$.

Ta sẽ chứng minh ptr trên vô nghiệm.

Dạng tổng quát: $\left(\frac{a}{c}\right)^x + \left(\frac{b}{c}\right)^x = 1$ (*) trong đó $\frac{a}{c} > 1$ và $\frac{b}{c} < 1$.

- Xét $x \geq 0$ (trường hợp $x < 0$ được xét tương tự) $\Rightarrow \left(\frac{a}{c}\right)^x \geq \left(\frac{a}{c}\right)^0 = 1$ (do tính đồng biến của hàm số).

$$\text{Hiển nhiên } \left(\frac{b}{c}\right)^x > 0.$$

Do đó ptr (*) vô nghiệm.

®®® Tóm lại: Với phương trình dạng $a^x + b^x = c^x$ thì

*.Nếu $a, b > c$ (nghiêm dương) hoặc $a, b < c$ (nghiêm âm) thì chỉ ra nghiệm x_0 và chứng minh sự duy nhất.

*.Nếu $\begin{cases} a > c \\ b < c \end{cases}$ thì phương trình vô nghiệm.

***.Phương trình trên còn được mở rộng cho nhiều lũy thừa và có thêm hệ số.

$$\text{Ví dụ: Giải phương trình: } 3 \cdot 2^x + 2 \cdot 3^x = 6^x - 6 \quad (4.1)$$

$$(4.1) \Leftrightarrow 3 \cdot 2^x + 2 \cdot 3^x + 6 \cdot 1^x = 6^x$$

Chia hai vế cho 6^x .....(bạn đọc tự giải).

Dạng 2: $f(x) = g(x)$; trong đó $f(x)$ là hàm đa thức, $g(x)$ là hàm mũ.

Ví dụ 4: Giải phương trình: $2^{2x-1} - 2^{x^2} = (x-1)^2$. (4.1)

Với những pt trình dạng đặc biệt như thế này ta phải nghĩ ngay tới việc so sánh???

Cách 1:

Ta có $2x - 1 \leq x^2 \quad \forall x$
 $\Rightarrow 2^{2x-1} \leq 2^{x^2}$

Nghĩa là VT ≤ 0 . Mà VP ≥ 0 .....(bạn đọc tự giải)

Cách 2:

(4.1) tương đương với phương trình: $2^{2x-1} - 2^{x^2} = x^2 - (2x-1)$. (4.2)

Đặt $\begin{cases} 2x-1 = t_1 \\ x^2 = t_2 \end{cases}$

Từ (4.2) suy ra $2^{t_1} - 2^{t_2} = t_2 - t_1$ (4.3)

Nhận thấy $t_1 = t_2$ thoả mãn (4.3).

Nếu $t_1 > t_2 \Rightarrow \begin{cases} VT(4.3) > 0 \\ VP(4.3) < 0 \end{cases}$

Tương tự với trường hợp $t_1 < t_2$ .....

Cách 3: Dạng khác của (4.3): $2^{t_1} + t_1 = 2^{t_2} + t_2$ (4.4)

Xét $f(t) = 2^t + t$ là tổng hai hàm đồng biến nên đồng biến.

Do đó $f(t_1) = f(t_2) \Leftrightarrow t_1 = t_2$

Chú ý: Nếu VP có dạng $(ax+b)^a$ ($a \geq 2$) thì dùng Cách 1.

Note: Nếu chuyển $t_2 - t_1$ từ cách 2 thành $t_1 - t_2$ thì phải dùng cách 3.

Bài tập đề nghị:

Giải phương trình:

1. $2^{4x-1} - 2^{x^2} = x^2 - 4x - 1$

(gợi ý: Sử dụng C₂)

2. $3^{x^2+2x+5} - 3^{x^2-2x+5} = 4x$

(gợi ý: Sử dụng C₃).

3. $8^{\cos x} - 16^{\cos^3 x} = \cos 3x$.

Biên học mệnh môn lấy chuyên cần làm bản
Mây xanh không lối lấy chí cả dựng nên
Biên học mệnh môn lấy chuyên cần làm bản
Mây xanh không lối lấy chí cả dựng nên